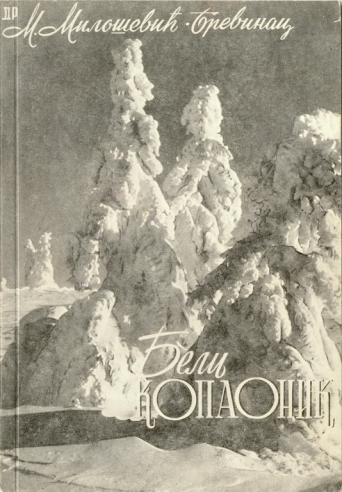

Др М. Милошевић - Требинац,

Бели
КОПАОНИК,

З

Знаю Вашу работу за много лет
дофосфата, отом Лулу

17. Jan. 1974. г.
г. Беларусь

Л. Лулу Лулу

СЕРБИЈА БРАЋА БУДИНА

БЕЛИ КОПАОНИК

ТЕХНИЧКИ ДОСЛОВИЧНИ ПУКОВНИК

Др Милош Милошевић-Бревинац писао је овај ПУКОВНИК у сарањи са својим колегама у области физичког васпитања и спорта у Србији и иностранству. Циљ овог ПУКОВНИКА је да се у складу са потребама и интересима физичких културних радника и спортиста, који се баве физичким васпитањем и спортом, олакша приступ до техничког и методичког материјала који се налази у литератури и стручној литератури. Циљ овог ПУКОВНИКА је да се у складу са потребама и интересима физичких културних радника и спортиста, који се баве физичким васпитањем и спортом, олакша приступ до техничког и методичког материјала који се налази у литератури и стручној литератури. Циљ овог ПУКОВНИКА је да се у складу са потребама и интересима физичких културних радника и спортиста, који се баве физичким васпитањем и спортом, олакша приступ до техничког и методичког материјала који се налази у литератури и стручној литератури.

Фотографије
Др М. МИЛОШЕВИЋ-БРЕВИНАЦ

Технички уредник
ДУШАН ЦВЕТКОВИЋ

Издање: НИП „СПОРТСКА КЊИГА“ — Београд, Макидолова 19

Штампа: Штампарија „СПОРТСКА КЊИГА“ — Београд, Маршала Бирјузова 37

„СПОРТСКА КЊИГА“

1968.

СЕНИМА БРАТА ДУШАНА

ПЕСНИЧКИ ДОЖИВЉАЈ ПЛАНИНЕ

Др Милорад Милошевић-Бревинац спада у онај број људи који су, идући у корак с временом, успели да сачувају своје одушевљење за природу, а да истовремено оставе широм отворена врата походу савремених урбаних агломерација. Његов однос према природи и планини није настао на противуречности и негацији „село-град“, „природа-цивилизација“, него је, ако тако може да се каже, много дубљег, изворно-панаганског порекла, подмлађени и обновљени израз једног нашег аутентичног „природног“ стања некадашњих времена, када се тај проблем односа сеоске и градске средине није ни постављао. Баш захваљујући томе што има своје порекло у самом предмету, а не у асоцијацијама на поменуте сукобе, његов доживљај природе одвија се слободно, без икаквих претходних шема, ван свих калупа, идући искључиво линијом једног сувереног и провереног искуства. Он није пошао у природу и планину зато да би у њима нашао замену за градску цивилизацију, него да би успоставио природан пут и мост између природне и градске средине; не да би савременог градског човека отуђио од његове урбане средине, него да би га укључио у шири природни оквир, у којем своје место има и град. Одлазак у природу зато није покушај бекства, него део непрекидног обогаћивања људске природе и проширивања њене доживљајне моћи.

У том природном амбијенту планини припада изузетно место. И тај свој доживљај планине као човековог природног сапутника Бревинац је успео да нам пренесе једноставном, песнички одуховљеном причом човека који делује и мисли и осећа на основу свог непосредног искуства. Ове кратке скице, трепераве једном помало старински патинираном, али аутентичном лириком, представљају нам, на очигледан и упечатљив начин, сву потенцијалну могућност и богатство наших доживљаја у додиру са планином. Нико пре ових скица не би могао ни предоставити какво богато зрачење и разноврсност феномена крије планина у својим недрима: свако годишње доба урезује на њој свој лик и претвара је у чудесан феномен, бескрајно разнолик и кроз сву разноликост себи једнак неодољиво привлачношћу.

Зоран Глушчевић

ПРЕДЗИМСКО „ПРОЛЕЋЕ“

а пади нама планине, тамо где су људи — принуђени невољом — састили шуму, па се на равамај и распуклој земљи одржава још понеки грабић, глог, црнотри, цер и нешто сасушене влас-траве, негде крајем децембра — тако груб лик земље — постане привлачан. Наталожи се нека мека памучна суледица и обезлишњено жбуње и сасушене сламке добију предзимске хаљинице. Осване дан кад закреси, кридељи и преостали, пуни ожилака, грмови подсећају на пролећни бехар. Учини се човеку — процветало веродно дрвеће. Право предзимско пролеће. Али не оно шаролико разнобојно пролеће, већ неко друго јасно-бело.

Огољено и штуро земљиште подари природа њиским украсима и учини предео као да је наришом притиснут. Остану закићене урвине, ровине и вододерине. Не примећују се ни лишаји ни ране земљине. Измењени лик предела. Нов. Све-чан. По одвратном трњу као да су однекуд слетеле њиске паху-љице, насадиле се, следиле се и наврстале као ђердани.

Наиђе иње у предзимске дане подно планине и најављује зими да је биље и растиње спремно за зимски сан. Учини се посматрачу да природа проба и огледа како ће и тврдо дрвеће и нејаке травке да одолевају белом и дебелом товару. Или, можда, природа са нежном меко слећеном снегулином привикава биљни свет да издржи сурову зиму.

Крај црних, поугарених њива огумасте воћке под млазевима лаког поветарца стресају белу трињу и развејавају по стврнутим ораницама.

Већ пред подне, ако се пробије сунце, иње ишчезава. „Напада“ и људе; особито космате. Насади се на обрве и муштаће као бела стреха. И по длакавим кабиницама. Како свечано изгледају планинци о данима иња. Дуга, неошншана коса подно шубаре постане седа.

У њским чипкама оспану понекад и беле четинарске шуме уврх планине.

ПРЕДЗИМСКО „ПОКРЕЊЕ“

У предзимским данима, кад ојача дан, па се, унеколико, смире вејавице, „затавани се“ небо и над котлину. Сунцу се тада не зна ни изгрев ни залазак; заборави на људе по котлинама. Наступе тамни или, како Копачици кажу — тмони дани; ни дани ни вечери; сумрак у подне. Време које проклињу сипљиви и задувљиви људи. Позвадан кашључају и вајкају се да им недостаје ваздуха. И здрави нису завидног расположења; кажу: придолази им нека мрзовоља и све би побегли из себе. Тако то „угови“ (стоји непромјено), смири се и ћути. Из таквих дана само иње „цвџа“ око Ибра — тамо где ноћу буде исувише хладно.

Тих дана, кад је тако „заковано“ небо, на планини је други свет; као да није на земљи. Пред очима пукне маглено брштво море. Котлине су срањене. Стрче само горостасни врхови планина. Све што је мало и ниско „потопљено је“. О тим данима сунце јаче и јасније милује осмејене камене кућке и шкрбине Проклетија, Комова и Дурмитора, а над снегом лебди нека загонетна али благотворна топлота.

ДВА СВЕТА

оно доба године, после средозимаца, кад ојача дан, па се, унеколико, смире вејавице, „затавани се“ небо и над котлину. Сунцу се тада не зна ни изгрев ни залазак; заборави на људе по котлинама. Наступе тамни или, како Копачици кажу — тмони дани; ни дани ни вечери; сумрак у подне. Време које проклињу сипљиви и задувљиви људи. Позвадан кашључају и вајкају се да им недостаје ваздуха. И здрави нису завидног расположења; кажу: придолази им нека мрзовоља и све би побегли из себе. Тако то „угови“ (стоји непромјено), смири се и ћути. Из таквих дана само иње „цвџа“ око Ибра — тамо где ноћу буде исувише хладно.

Тих дана, кад је тако „заковано“ небо, на планини је други свет; као да није на земљи. Пред очима пукне маглено брштво море. Котлине су срањене. Стрче само горостасни врхови планина. Све што је мало и ниско „потопљено је“. О тим данима сунце јаче и јасније милује осмејене камене кућке и шкрбине Проклетија, Комова и Дурмитора, а над снегом лебди нека загонетна али благотворна топлота.

Са издизањем на планину, уздигне се и човеков дух: оплемени се душа. Оно што је у низини у човеку изазивало јед и јеткост, зачуђе, после неколико дана боравка на планинама, омекша и добије спешљивије облике; лакше прелази и преко крупнијих недаћа.

Колико Копачничко сунце уноси у човека животне радости, расположења и воље, то добро знају његови обожаваоци. Скорашњи посетиоци, не познавајући те благодети, остану зачуђени шта се то с њима дешава и откуда, наједанпут, толика снага, воља и изузетно расположење под азурином небом на угрејаном снегу.

ПРИРОДНО СРЕДИШТЕ

У овом делу планине налази се једна од најлепших и највише познатих туристичких локација. То је једна од највише познатих туристичких локација. То је једна од највише познатих туристичких локација.

Ова локација је једна од највише познатих туристичких локација. То је једна од највише познатих туристичких локација. То је једна од највише познатих туристичких локација.

Ова локација је једна од највише познатих туристичких локација. То је једна од највише познатих туристичких локација. То је једна од највише познатих туристичких локација.

СВЕЧАНО ЈУТРО

Свјане јутро какво нико није могао да очекује. Једна — само планини зими својствена смиреност; потпуна тишина; мир божји! А човек, још данашњи велерађанин, који је већ умногоме изгубио смисао за смиреност, стоји као да му је дах стао; једино осећа себе и своје живљење. Чини му се да он — зачуђени посматрач — само својим присуством нарушава јутарњи Копаоников мир.

Под косим зрацима, које с Пајиног пресла изјутра просипа сунце, прелива се бело тле као недогледна површина седефа и драгог камења. Све блиста и прелива се у бело — љубичастим одблесцима. А мале смрче са разноврсним белним кацимама и шаловима — праве лутке.

О таквом јутру, док још бели облици Копаоникове земље нису начети смучкама, пружи се прилика човеку да осети како је саздало лице Равног Копаоника у благим и заобљеним линијама. Да су га вајали мајстори са намером да сваког по-

сетиоца и рељеф ове планине стално задовољава и одушевљава, не би било боље скројено.

Али како о таквом јутру изгледа четинарска гарда, није лако исказати. Преконоћ вихори су прилично развели старе украсе са грана и, ваљда, пред зору кад су ветрови малаксали и заспали, а планина одахнула, избило је иве; навукле се провидне беле завесе по крунама постројених четинара. Нека вежња, за планину танка, прозирна халјиница. Тоалета само за јутро. Нју сунце већ у подне „прогори“, нестане је. Али док траје такав прекривач, превучен преко Копаоникових лепотица, све је у знаку најсвечанијег венчања. О таквом јутру ова планина подсећа на царицу најлепших удавача на свету.

То је само један од многобројних празника ове планине. Свечаност Копаониковог јутра.

З

ЗАЖАРЕНО НЕБО

ажарило се небо на западу!

Плашти у наранџастом пламену!

Ван огња су још само троглави Комови, главнице и чуке Бјеласице и плећати Дурмитор.

Кад је пространа погача сунца запала за црногорски планински бедем, обојила је за собом небеса; ражљутила се — „пожар“ створила, у величанствени храм претворила свој залазак.

О таквим вечерима излазе поклонници на Крст пред невиђени небески олтар. Ту сви занемимо. Забави се свак собом. Застану обична размишљања; наједном као да се испразни глава; узнесемо се; прнемо у висине. Подухвати нас ретко вечерње збивање. Обузети смо чудесном срећом што смо делић величанствене природе. Тек ту схватимо себе и своје пријатеље и зашто толико хрлимо на Копачицу. Где се још могу видети ватрене кулисе сачињене од ђердана наших највећих планина! При оваквим сценама човек осети право задовољство од живљења. Овде се доживљава радост

над радошћу. Неко је једне вечери узвикнуо: „Само ово вече оправдава моје рађање!“

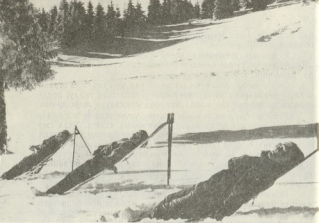
У таквим тренуцима човек схвати Панчићеве речи: „Дозволите ми да вас одведем у прекрасан кутак ове земље... на Копачицу...“

Ова — небу принесена земља — кад заогрије бели огртач и своју четинарску војску претвори у раскошну гарду, представља позорицу где моћна природа приказује своје драме.

Док смо били на том поклоњењу усутонило се после зоранака. Спуштала се на западу затамљена завеса. Тада смо се окренули истоку — минијатурној Копачици позорици — Караману; бедему где се умаломе сваке зажарене вечери нижу сличне појаве. Вечерас проснежна караманска шума такође је била наранџаста; нешто слабије обојена него на западу неколико тренутка пре. Ту дурмиторско сунце на крају дана преноси своје бледуњава боје.

Обузети смо смеђивањем сутонских боја. Посматрамо како се природа Копачице наочиглед мења и преоблачи као за вечерњи бал. Свечана бела хаљина уступа место бледоликој наранџастој; потом, са измицањем дана, прелази у неко изbledело црвенило, да би се, најзад, замутило и у копаички вече увалило У јасну месечину која по омарима сиње стравичне сенке око господствених четинарских грмова.

Обогаћени и оплемењени таквим доживљајима, без икаквог договора, кренули смо. Застругале су смучке по окорелом снегу. Растурамо се: свак на своју страну. Ронимо по месечини. Проничемо поред гордых букета четинара. Рекло би се да су живи и да се радују што смо ту. Обасјани месечином, притиснути белим товаром као да нас пропраћају и пријатну ноћ дарују.

С

СУНЧАЊЕ

унчамо се наги до појаса.

Шта мислите где?

Наврх Сувог Рудишта — на балканском стожеру!

Плажа на темену Копачника!

Ни дашка, нити каквог зимског осећања, иако је под ногама слеђени снег. Настала је јагма око снежних вртача, које је вихор издубио и извајао. Војвођани су их назвали сунчаним пећинама. Причињава се да из стврднутих зидова јајастих јама зрачи топлота као са угрејаног стења у јулу на Јадрану.

Од смучарског прибора сачинили смо наслоњаче.

Чини нам се да нисмо на земљи. Ојачани смо циновском снагом и неком непознатом смелашћу; још више животном радношћу. Баш као да смо однекуд слетели на кулу Старе Рашке.

Под нама се просуо Равни Копачник као величанствене градина. Башта какве на земљи нема. А домови као кућице

вредних градинара. Али то је градина где је сама природа градинар. Она расцветава мрке четинаре у зимски бехар, у непаћену изложбу белог цвећа.

Иако се човек небројано пута грејао на сунчаним пећинама ове високе планине, кад год изађе на Рудиште осећа да га облива све милијом и нежнијом топлотом.

Док тако размишљаје и на далеким видцима југозапада поглед губите у ватреном ореолу који се насладио на проклетијски ланац, прикрио Комове и замагљило Дурмитор, неко је из дружине узвикнуо: „Погледајте! Шта је оно? Је ли врх или згрушани облак усред сјајне сумаглице?“

— О, хо! То је Паштрик, назире се и Коритник! — узвикнух.

— Ено и Ђеравице! — додаде стари и познати љубитељ Проклетија.

Ту смо стали. Спустили погледе на котлину под ногама — на затамњени историки Ибар. Забавили смо се обрисима и облицима, дивним линијама гребена, ребра, града и повијараца; као да их је рељефмајстор резао за наставу. Погледи су нас довели опет на копаонички „расадник“; на три његова слива: самоковски, барски и лисински. То су троја недра ове планине. У тим степенасто распоређеним котлинама назире се мали пропљаци и лазови; такво је Лађиште у Барској реци. Стоје као осамљена бела горска језера усред четинарске војске. Како су отмене и горде зимзелене шуме. И снажне; одољевају и белом товару и разиграним ветровима; али не и моторним пљачама.

Уврх Барске реке — тамо где се она рађа, смучари су пронашли сунчану долину. „Пећин“ и наврх голог Рудишта и у шуми. Суватске и шумске плаже на белој планини.

Тек пред таквим небом прикажу се метохијско-црногорске планине у свечаним одеждама. Своје јасне дневне зраке о заласку сунца, понеке вечери, као ове, претвори у наранџасто платно испред којег пламте Комови, Бјеласница, Сивљавина и Дурмитор.

Вечерас та се завеса протезала и иза Паштрика и Коритника.

Све је било на предугачком видику у знаку јарких наранџастих боја.

НАРАНѢАСТО НЕБО

О блиставом дану, — какви, иначе, могу бити на Копаонику чак и у јануару кад по планини мећаве господаре, сунце, на два три конопца пред заласком, ништа нарочито није наговештавало. Колико је ваздушни простор био без дашка цео дан, толико су зимска небеса била чиста и бистра као вода на врелу. И кад је зашло и замаскло за Бјеласицу никакве сутонске боје нису се најављивале.

Тек негде, ваљда, после пола часа навукла се преко пространог сутонског неба наранџаста завеса. Са ојачавањем сутона постајало је све жаристије. Нису то биле ни жарке, већ разноврсне нијансе наранџасте боје.

Буде такво небо и по другим пределима, по котлинама и равницама; али такве су појаве тамо ограничене на узак небески простор; док на небу запада, гледаном са Копаоника, чини се као да је бескрајна наранџаста пучина.

мање је уочљива, док су увалице, јаружице, ровови, ногоступи, смучине и рупице од штапова приметно обливане плаветилом.

Таква средина — сједињено плаветнило неба и земље — не дозвољава слободно и пуно гледање. Посматрач шкљки и набира кожу око очију, услед чега остану шарени набори подочњака — мање и више нагорели од планинског сунца.

Тада свако пожели наочаре.

Плава земља, плаво небо — све је обухваћено, како се то каже, ултравиолетним просвежавањем и купањем у скупоцени и јединственој атмосфери смирене беле планине.

Те благодети код нас, још у веома ограниченом броју, користе само смучари; они који знају за преимућства ваздушног купања, на га и користе „летећи“ на смучкама о јарким бело-плавим данима.

БЕЛЕ ШУМЕ У БЕЛИМ НОЋИМА

а планини зими о неким месечинама буду беле ноћи као на обали Неве. Људи са здравим очима лако читају ноћине. Једнако се човеку причињава да је стално сутон; ни у сумрак не прелази.

Тада момци и девојке упадају у смучке и стану нарушавати јединствену тишину завејане и смирене планине. Махом хитају на Караман где је вајар ветар тврдим снежним кристалима окувао усамљена стабла и издвојене букете четинара. Ониске смрече на горњој граници четинарских шума послужиле су копаоничком вајару као скелети на којима ваја привлачне, стравичне, загонетне, варљиве и превртљиве фигуре.

То је појас заробљених шума које су лети на предстражи према суватима, а зими стално затворене дебелим стврнутим прекривачем. Као да се сама природа постарала да те, иначе нејаке, изданке четинара сачува од претеране хладноће и јаких бура.

— Погледајте! Зар вам не личи она скулптура на велику веверицу! Није ли оно пунокрвни сврашки оваи! Уврчени рогови, кокорава вуна, ено лепо се разазнају предње и задње ноге! Их, ово се просто не да схватити! Ено вам онамо као саливени бик! Погледајте нешто удесно, бели буран опуштеним крилима дрља по слећеном тлу! Ту је и коло деце. Играју! — завела се једна студенткиња и блуди кроз копаонички пантоси.

Преко целе зиме изложбе издржавају снажне налете свога творца, при чему, уједно, римује недовршена дела: некад надодаје, а гдекад круни и одбацује.

Беле шуме о белим ноћима остају и памте се као најзбудљивије бајке.

Док се колона пробија, допре понекад дебел и дубоки зов котлине. Напола залеђени Ибар одјекне са брода или, пре ће бити, да кроз тиху планинску ноћ продре млаз разбеснелог котлинског вихора.

На тим походима мало се говори. Ту само искусни предводник, поред утањања у те ноћи, зебе неће ли, наједанпут, однекуд као провала, грунути вихорна олуја. То се дешава. Изненадно и најсмренију месечеву ноћ позавањени ветрови претворе у своје ратиште.

Жедне очи обухватају усумрачену планину о белим ноћима да би Копаоник остао као сан и привиђења. И те ноћи доприносе да Копаоник постане трајна својина љубитеља природе. Тај уздигнути део наше земље не може се ни омеђити, још теже речима представити. И даровитом посматрачу и старом поклоннику увек се планина јавља и представља друшчије.

Ноћном тмином замагљени недогледни видници и ка истоку према Старој Планини и према југоистоку преко Суве, о белим ноћима подсећају на ходочашће. Враћају се поклонници, груди су им испуњене светом и белом распеваном земљом.

На Копаонику људи откривају себе и налазе своје путеве.

С

ДУРМИТОР ДАНАС

ваки пут кад је чисто време, ето Дурмитора! Понекад, као прибогу јутрос, не само што се његови многобројни чукаљени виде јасно и разговетно, него се причинавало да се тај горостас — краљ међу нашим планинама — примакао. Нешто га је тако осветљавало и истицало како иначе ретко кад бива. Изгледало је да није део земље, већ неког вечно залеђеног тла. Ништа на њему није било што нам се није приказало као сплет „глава шећера“. Витке и дебеле главице и главе, купе и хумови — све се груписало и у један посебан и само Дурмитору својствен сплет саздало. Цео дан данас под чистим и бистрим небом Дурмитор је господарно и наметао се како то, иначе, често бива са разметљивим и наметљивим Комовима.

Те велике планине у обичном или свечаном руку представљају се Копаонику. Предалеки копаонички видници значе њено посебно својство. Посматрао сам баш са Дурмитора Копаоник, који се једва назирало негде на југоистоку земље. Богзна колико је препрека било изукрштаних и сплетених планина које су недалеко од Дурмитора. Тако згомиланих планина око Копаоника нема. Творац — природа оставила га је за осматрачницу. За уживање у неогледном простору. Све је као на длану. На овом полуострву нема планинског система који се макар преко неких представника не види са Копаоника. Ту су, Копаоникови су.

Копаоник не зна за границе међу државама балканским. Залутају погледи и до Витоше и Риле, до Ђердапских Карпата и до Проклетија. Сва та растојања погледи људски лако преброде о чистом зимском дану.

Али то нису обзорја која једном за свагда задовоље заоченике ове планине. Не. Никад не изгледају како их човек зна. Редовно су ту неке новости и изненађења. Колико пута посматрач, иначе добар познавалац, пила проверавајући да ли је то Коритник што се данас некако друкчије назире. Овде добија пуну примену пословица: „сталне су само промене“. Та — како је уобичајено да се каже — мртва природа, још како оповргава то тврђење. Понаша се обзорје као нешто што се баш сваки час мења. Ништа не стоји; ни онда кад наоко стварно стоји. Све је у покрету и видљивим, још чешће, невидљивим променама и преображавањима.

Отуда на планини не може бити досадно ни од већ исувише познатих творевина природе. Кад се ко пожали да му је већ после неколико дана постало помало досадно, довољан је доказ да је „неписмен“, да нема дара за читање пребогате и пресадражљиве књиге. Књиге непрочитане. Не располажемо ни азбучном писменошћу за читање рељефа. За читање и за уживање. Поготову кад је реч о „читаоници“ каква је ова планина. Каква све дела наше и балканске морфологије нису у тој копаониковој књижници! Цвијићева Геоморфологија остала је све до ових наших дана дело за стручњаке и за ретке љубитеље природе, особито планина. А то је основа, темељ, буквар те писмености за морфологију земље, за рељеф. Колико је то преимућство читати оно што је највећи и недостижни творац — природе кроз миленијуме стварала! И што се непрестано преправља, клеће, спушта, издиже, по-

креће. Док она само тле постепено и превише успорено — бар са гледишта човекјег века — преуређује и мења, дотле је она неуморна и веома хитра у преображавању атмосфере — онога што смирено тле стално чини друкчијим.

Високи врхови планина одувек су привлачили ретке појединце. Излазили су да се дне рађању сунца и у његовом смирају. Да у оба случаја буду пријатно изненађени разлагањем боја — у претварању јасне дневне светлости у обојену, раскошну. Дивили су се и моћним рељефима; али, свакако, мање него атмосферским појавама; онемо, кажем, што се често мења и што озарава и заноси. Те превелике и јединствене слике, без обзира колико ко има моћи, смисла или изузетног дара да понире у тај загонетни сплет, снажно се намећу и остају доживотно у памћењу.